

VOLNÉ LISTY DOBRŠSKÉ

Ročník XIII. - Číslo 1 - březen 2009

Dnešek a zítřek Vesnice roku – soutěže pro rozvoj venkova

Miroslav Baše

■**NAŠE DOBA**■ Proč hovořit úvodem o současné době? Patrně proto, že soutěž, ve které by všechny venkovské obce byly rády úspěšné, je o této době. Vesnice roku 2000, 2006 nebo 2007 má být o dnešní vesnici, o dnešním venkově. Nejde o vesnici roku 2100. Stejně tomu bude i v letech příštích. Přesto můžeme říci, že jednotlivá léta jsou určitým zastavením na delší cestě – k budoucí vesnici. Můžeme z dosavadních ročníků usuzovat, kam se vesnice ubírá? Není to lehké, nicméně pokusme se o to. Přesto se nevyhneme mnoha otázkám. Prožíváme dramatické změny v celé společnosti. Jsou to změny, které hýbou světem kolem nás (globalizace, vstup ČR do Evropské Unie), ale také změny, kterými jsme se chtěli vymanit a kterými se stále vymaňujeme z dlouhodobě jiné orientace, než si většina z nás, žijících, přála, ať jsme, podle věku, tyto představy znali z vyprávění, nebo alespoň krátkodobě z vlastní zkušenosti. ■**SVĚT ZMĚN**■ Svět se mění. Značně, rychle. Ustálené věci ztrácejí půdu pod nohama, mnoho věcí a vztahů dříve dlouhodobě jistých, končí. „Dnes“ trvá krátce. Hybnost světa ve vědě, technice, v kultuře je nevidaná. Lidská mysl nestačí registrovat vše, s čím se v životě setkává. Nestačíme zažít, nestačíme absorbovat všechno, s čím se setkáváme, nebo potykáme. Možností je nebývale mnoho. Můžeme cestovat po celém světě, ať fyzicky, nebo virtuálně, pomocí internetu. „Sortiment“ života má bohatý rejstřík. Mění se svět jako celek, ale mění se i místa důvěrně známá, místa, která v souhrnu tvoří náš domov. Známe ještě tento pojem, není to již také jen historie? Někdo změny hodnotí jako úspěchy, jiný je považuje za ztráty. Kde je pravda? ■**ROZVOJ – NEBO OBNOVA?**■ V propozicích k soutěži „Vesnice roku“ se hovoří o „rozvoji venkova“ a o „obnově vesnic“. Jinde slyšíme o strategii „rozvoje venkova“, jindy přemýšlíme o náplni „Programu obnovení venkova“. Zdálnivě protikladné směry, užívané současně. Ve skutečnosti nic tak nového: svět chce pokračovat novými cestami a současně chce dbát na tradice. Někdo upřednostňuje to, jiný ono. Je důležité, kam směřujeme? Takto napsané věty nemají vyvolat pocit indiferentnosti, netečnosti nebo lhotejnosti. Určitě to tak není, jen tím vším prostupuje ta společná nejistota, na druhé straně často citovaná „pluralita názorů“. V této pohnuté době to mohou být i rozdíly generací. Vždy se hůře plánuje, není-li v itineráři nic fixního, o co se lze opřít. ■**CO V NAŠICH VESNICÍCH OBNOVOVAT**■ Kolik z našich vesnic zůstává vesnicemi zemědělskými? Jen necelých 20%. Proč tomu tak je? V zemědělství ubylo a dále ubývá pracovních příležitostí. Většinou jsou lidé z venkova nuceni hledat si jiná zaměstnání, než v zemědělství a to většinou jinde. Dojíždějí. Jsou v denním styku s městy, města ovlivňují jejich životní způsob, stále více přejímají „městský“, nebo chcete-li, „urbánní“ způsob života. Je to život volnější, lidé nejsou uvázaní k půdě a ke zvířatům, ale jsou vázání jinde a jinak. Domy na venkově se proměňují nejen přičiněním poměšťovaných venkovanů, ale také přílivem městských lidí na venkov. Co za této situace obnovovat? Určitým předvojem alternativy „obnovy“ byli chalupáři, kteří byli romantičtější, než dnešní osídlenci. Na vesnicích nehledali, alespoň většinou, obživu. Lze ale říci, že se venkov stal důležitou součástí jejich existence. Ti, kdo se dnes stěhují na venkov, jsou pragmatictější, méně romantičtí. Je vesnice, místo jejich trvalého pobytu, také součástí jejich existence? Vesnice mezitím ztratily mnohé ze své soběstačnosti. Tržní ekonomika nedovoluje provozovat řadu dřívějších zařízení: malotřídní školu, školku, hostinec, poštu, obchůdk – koloniál, některá řemesla, kostelík s farou a farářem, atp. Konzumní společnost a lepší příjmy postihly chov drobného zvířectva, včelaře, holubáře, předpisy omezily zabíjačky. Nedostává se času, lidé zvyšují nároky. Existuje mnoho vesnic, kde se mnohé obnovilo. Když ne z uvedených zařízení, tedy ze zvyků. Je to hlavně Morava, která si nedala své kulturní tradice vzít ani v těch obtížných dobách. Někde se opět hraje divadlo, pořádají se bály, sadaři štěpují obnovené sady, podél ulic ošetřují babičky své předzahrádky. Někde se stále pečou koláče, chodí masopustní průvody, vynáší se Morana, stavějí se májky. Někde ne. Někde téměř nic... Říká se, že to záleží na lidech. Že někdy stačí silná osobnost, která dovede ostatní přesvědčit. Strhne je svým příkladem. Na vše je méně času. Za těchto podmínek musí lidé projevit více vůle, zlomit neúprosný čas. ■**ČÍM JE VESNICE ROKU**■ Vraťme se k naší soutěži Vesnice roku. Soutěžní komise či poroty posuzují, co vše ty které vesnice podnikly, co vše je dovedlo k takovému „zdaru“, že byly vybrány v regionech, nebo nakonec v republice, jako nejlepší, jako příkladné. Nebudou to třeba ani regenerované domy kolem návsi, podél ulice, na to vše se často nedostává peněz. Bude to hlavně usilovná činnost, snaha vzdorovat mnoha nepříznivým podmínkám, udržet se, obnovit, co téměř zaniklo nebo bylo před zánikem - péče o ta semínka, aby nezahynula. Někdy odměna za východiska, kudy a kam dál. Je náročné žít na venkově, ještě náročnější je venkovskou obec vést. Zatím nebyla řeč o komunitě na venkově, která není úplná, ve které chybí děti a kde je mnoho starých, často ne příliš zdravých lidí. Vesnice jsou dnes na okraji dění. Jejich partnerský úkol vůči městům, obživu, není tak výrazný, jak by si zasloužil. Není ztotožněn s venkovem, s vesnicí. Venkov je spíše místem zotavení, ale každého z nás, osobně, soukromě, pokud nehovoříme o venkovu žádoucích sportovních středisek, masového ubytování a zábavy. Běžná vesnice zápasí s denními starostmi. Kde najít peníze na protahování silnic v zimě, kde najít prostředky na vodovod, plyn, kanalizaci. To jsou volební starosti starostů. Je to trend, nikdo by bez těchto atributů o vesnici nechtěl vůbec slyšet. Vesnice zvažují, co dříve, co počká. Peněz se nedostává. Podnikatelům se na venkov většinou nechce. Lidé z měst nedůvěřují venkovským školám. Jsou obavy z velkých vzdáleností v případě potřeby sanitky.

Pokračování na str. 2

Dnešek a zítřek Vesnice roku – soutěže pro rozvoj venkova

...dokončení ze str.1 ■ **JAK VELKÝ ROZVOJ** ■ Do takových situací přicházejí nabídky rozšiřovat vesnice o soubory nových rodinných domů. V této souvislosti se vžil pojem „podnikatelské baroko“. Rodinný dům je dnes podporovaný a propagovaný způsob bydlení, bez ohledu na důsledky, které způsobuje. Tento „rozvoj“ často nespravedlivě zastiňuje potenciál, příležitosti venkovských stavení, která představuje jejich rozvržení, kapacity, možnosti k podnikání, atp. Lidé, takto přicházející na venkov, omezují často svůj zájem jen na svou parcelu, nejsou ekonomicky ani sociálně vázání na širší okolí. Krajina je již neživá. Dříve v ní trávili více času, než pod střechem. Je velmi sympatické, když titulem „Vesnice roku“ je poctěno sídlo, které se rozprostírá uprostřed krásné, kultivované krajiny, která je krajinou kultivovanou. Jak k tomu dochází? Proč někde ano, jinde ne? Pro vesnice bylo typické, že byly jen malou součástí svých katastrů, svých „úživných“ prostorů, kde se rodila úroda. Jak obnovit tento mizející existenční vztah, třeba v podobě jiných vazeb, třeba kulturních? Lidé z měst, především chalupáři, ale i někdejší trampové, krajánci, skauti, atd., věděli, že toto na venkově hledají – a našli, nebo nacházeli. Je to otázka vztahu, citěného, budovaného od dětství, nebo objeveného v dospělosti, potřebného, stále oživovaného, obnovovaného. ■ **SPĚCH A ZASTAVENÍ SE** ■ Lze spojit uspěchané existenční starosti s tímto rytmem, který byl a je odvozován od koloběhu v přírodě, spolu s pěstováním kultury, porozumění, zážitků, kvality? Obnovené příběhy. Existuje mnoho cest, jak obnovovat ztracená spojení. Navazovat příběhy, násilně přerušené, nebo zapomenuté. Oživovat místa, která ztratila svá jména. Připomínat děje, svázané s místy. Znovu polidštit místa, která nám připadají fádni, kde potřebujeme překladatele, nebo zprostředkovatele, protože jsme ztratili cit pro přírodu, kterou málo potkáváme. Proto naopak můžeme sledovat nepořádek, nezáměr, černé skládky, vyvezené nepotřebné věci, zraněné stromy. Vesnice byla a je uprostřed přírody. Tady, mezi stromy, je více slyšet. Každý příběh zde byl více viditelný, vesnice znamenala sousedství, lidé žili společný úděl. Dnes je každý odjinud a každý jinam míří. My všichni, kteří žijeme ve městě, i venkované, kteří do města denně dojíždějí, ztrácíme kontakt na ty síly venkova, které nepěstujeme. Přesto víme, že venkov potřebujeme. Ti, co tam jen přespávají, se přece jen stále dotýkají něčeho, čemu už přestávají rozumět. Jsou ale lidé, stále ve styku s přírodou, kteří to důležité stále vědí: hajní, lidé kolem rybníků, básníci, malíři, muzikanti, prostí lidé, kteří tiše rozumějí. K čemu tyto řádky? Řádky to jsou nepraktické. Vy přece víte, že více utřítíte za pole, které se stane na dlouho, ne-li natrvalo, stavebním pozemkem. Pokryje jej lhostejná stavba, možná s lhostejnými lidmi. Nemohou za to, nikdo je nevychoval – pro venkov. Jen reklama řekla, že tam bude zdravý vzduch. A to je na „Vesnici roku“ málo.

Text byl poprvé publikován v knižce „Dnešek a zítřek Vesnice roku – soutěže pro rozvoj venkova Královéhradeckého kraje“.

Prof. Ing. arch. Miroslav Baše, urbanista a architekt, dlouholetý místopředseda Spolku pro obnovu venkova ČR.

Evropské dotace – pro Dobrš promarněné šance ?

Ivo Kraml

■ V poslední době je souloví evropské dotace skloňované médií ve všech pádech. Tak není možno přejít bez povšimnutí i velký zájem a zvýšené aktivity obcí a měst, směřující právě k využití neopakovatelné šance získat finanční prostředky, na které by sami ze svých rozpočtů nikdy nedosáhli. Mnoho dotačních titulů je již vypsaných, běží různá kola výzev. Některé subjekty mají již dotaci přidělenou a někde již dokonce s podporou evropských peněz záměr realizovali, ale také mnozí z různých důvodů dosud neuspěli. Evropské dotace nejsou žádnou „čerstvou novinkou“, mnohde se na příležitost získat podporu pečlivě a již dlouho připravovali. Nakonec pro pozitivní příklady nemusím chodit příliš daleko, nedaleký Vacov, ale i Dřešín je toho dokladem. Jak si v tomto ohledu vede Dobrš, respektive obec Dražov, kam ze správního hlediska jmenovaná osada patří? Odpovědět jednoznačně zatím nelze, pochybovat ale zajisté lze, a to alespoň vzhledem ke kusým informacím, které obec nabízí prostřednictvím svých webových stránek veřejnosti. ■ **Přece jen určitá naděje a povzbuzení v jinak spíše pochmurných vyhlídkách rozvoje vesnic nastala, když jsem zaznamenal, že obec zformulovala v závěru loňského roku do seznamu „POV 2007-2013 SEZNAM PŘIPRAVOVANÝCH AKCÍ“ záměry, které by chtěla realizovat a na něž se bude snažit získat různé formy podpory. Ty samozřejmě v případě právnických osob typu obce nebo města nejsou nijak zanedbatelné. Např. v rámci Operačního programu životní prostředí v Prioritní ose 6–„Zlepšování stavu přírody a krajiny“, kam patří i obnova veřejné zeleně, stromořadí atd., činí dotace celých 93,5% z celkových nákladů. Také proto mnohé obce připravily nebo realizují projekty obnovy zeleně, stromořadí, historických parků a celých veřejných prostranství. Jinou oblastí, nezanedbatelně dotovanou, je oblast hospodářské infrastruktury (čistírny odpadních vod, kanalizace a vodovody). Ucházet se o dotaci přitom není nutné pouze z jediného zdroje, v některých případech je podporována i samotná příprava Projektů, které obce zadávají pro zvýšení úspěšnosti žádosti a získání dotace mnohdy renomovaným agenturám. V případě spádové či správní oblasti konkrétní obce je možno v rámci POV žádat o dotaci Státní fond životního prostředí, Ministerstvo zemědělství (SZIF) spravující program POV nebo ucházet se o dotace v rámci programů, pravidelně vypisovaných Jihočeským krajem. Je logické, že příležitostí je dost, ale uchazečů a zájemců ještě více. Ale to neznamená, že je možno předem rezignovat s tím, že malé obce nemají šanci. Mnoho příkladů totiž dokládá, že opak je pravdou. ■ **Podívám-li se ale blíže na záměry obce Dražov a hledám-li, jak jsou ony smělé plány na papíře s velmi hrubě odhadnutými investicemi přetavovány v konkrétní kroky, resp. Projekty jako přílohy samotných žádostí, situace je, zdá se, ne už tolik optimistická. Z webu obce není nijak možno vystopovat konkrétní informace, např. které žádosti, v jaké finanční výši, s jakým cílem a dlouhodobým přínosem obcou připravuje sama nebo je zadala k zpracování pro rok 2009 a 2010 jiným subjektům. Poslední veřejně dostupné informace umožňují zaznamenat jistou chvalyhodnou aktivitu (příprava žádosti o dotaci pro DSH v Zálesí a jiné na opravu blíže nespécifikované autobusové zastávky), rovněž lze ale zaznamenat neúspěch v již podané žádosti z POV (SZIF) na bohužel blíže nespécifikovanou akci. Naskytá se tak otázka - nebude obsáhlý seznam z konce loňského roku se záměry a náměty pro zlepšení současného stavu přehledkou nenaplněných přání nebo pouhým gestem? ■ Je veřejně známo, že Dobrš potřebuje vodovod a je také pravdou, že není jediný. Je pozitivní skutečností, že správa obce zanesla toto téma do již zmíněného seznamu a dokonce, i když, jak se mohu domnívat, po značném váhání podniká i další přípravné kroky. Usuzuji tak vzhledem k prodlevě jednoho roku od písemně sepsané žádosti občanů Dobrše, kde poukazovali na neúnosný stav v zásobování vodou a žádali obec, by zahájila potřebné kroky k trvalému zlepšení situace. ■ Z dosud kusých informací je patrné, že obec hodlá učinit první konkrétní kroky a to žádat o dotaci na projektové práce. Z určitého pohledu je to velký posun, ale podívám-li se na celý proces z pohledu časového, obávám se, pokud bude obec vázat podání žádosti o dotaci na realizaci vodovodu úspěšným vyřízením a tedy získáním finanční podpory i na tuto přípravnou fázi, pravděpodobnost realizace samotného vodovodu se dostává do horizontu časově dosti vzdáleného, možná i mimo horizont roku 2013, kdy programy EU dosud ČR vyjednané, končí. Proto se domnívám, že obec by neměla zpracování projektu podmiňovat získáním podpory a připravit jej bez ohledu na to. Jen tak lze realisticky v časových návaznostech celý projekt připravit z hlediska správního (smlouvy o zřízení věcného břemene s majiteli pozemků v navržené trase, následující vodoprávní řízení atd.) a pak požádat o dotaci na samotnou stavbu (v optimistickém odhadu nejdříve v r. 2010 nebo 2011). Zajistě to obnáší hledat potřebné finance také v rozpočtu obce jeho úsporami, ale především optimalizací některých dosavadních výdajů. ■ V souvislosti s aktivitami jihočeského cestovního ruchu se nabízí také další otázka - je připravena obec uchopit příležitost z dřívější části za „cizí“ peníze obnovit prostor kolem kaple sv. Jana a Pavla v Dobrši, turisticky stále více hojně navštěvované místo? Zeleně tohoto místa, založená kolem r. 1930 jako přírodní park, dnes připomíná z nemenší než poloviční části spíše nedaleký boubínský prales a to není pro obec dobrá vizitka. Argumentovat dnes tím, že nejsou peníze, je argumentem špatným, minimálně nevěrohodným alespoň do té doby, pokud se obec finance nepokusí získat a to třeba i opakovaně. ■ Říká se, že štěstí přeje připraveným. Proto bych byl rád, kdyby obec seznámila veřejnost podrobněji s přípravou akcí, uveřejněných v závěru loňského roku. Velmi se totiž při současném stavu věcí obávám, aby po dvou, třech letech, které utečou velmi rychle, se v závěru titulku článku na toto nebo podobné téma nemusela objevit namísto otázky tečka nebo snad dokonce vykřičník. Nechám se rád a příjemně překvapit. A také, abych nebyl nařčen kýmkoli z jakéhosi či pouhého moralizování, nabízím obci pomocnou ruku při přípravě projektů v rámci mých skromných možností a zkušeností. Zda bude přijata, to si ale neodvažuji posoudit.****

MASOPUST NA ŠUMAVSKÉM PODLESÍ

Josef Režný

Masopust probíhá v zimním období od Tří králů do Popeleční středy a je to doba svateb, tanečních zábav, maškarních bálů a veselí. Velmi svérázným a tradičním projevem tvořivé lidové aktivity jsou na šumavském Podlesí dosud hojně konané maškarní průvody. Jejich současné provádění je v základě již více než sto let stejné. Snad společným rysem masopustních maškarních průvodů byla a dosud stále je větší či menší míra nevázanosti, rozpustilosti s řadou projevů, které skýtá třeba i jen částečně inkognito masky, v níž ztrácí jedinec do jisté míry ostych, vybočuje z obvyklé normy společenských zábran a bez ohledu na věk i postavení je ochoten i schopen dovádět jako malé dítě. Je to pocit jistého osvobození, oproštění od normálního života, kdy několik hodin žijí lidé v maskách jako bezuzdní šaškové, herci na scéně zcela zvláštního lidového divadla. ■ V úředních archívech nalezneme téměř sto let staré doklady o zákazech masopustních průvodů na Podlesí, protože se tam vyskytují "Unsittliche Lieder und Tanzunterhaltungen", což patrně pobuřovalo pokryteckou mravopověstnost maloměstské byrokracie a přirozeně i části kleru. Podle vzpomínek Františka Chuma z Dobruše (nar. 1910) konaly se maškarní průvody za 1. světové války i za 1. republiky. Pořádali je ponejvíce hasiči se souhlasem tehdejšího starosty. Pokud byl průvod bez povolení, což bylo trestné, odseděl si jeden z pořadatelů den vězení ve Volyni, kam si musel přinést jídlo. Maškarní průvody byly povoleny ještě v letech 1939-1941, ale když Němci začali na ruské frontě sklízet neúspěchy, byly veškeré průvody zakázány. Obnoveny byly v Dobruši opět roku 1946, kdy je organizovali nejen hasiči, ale i tehdejší ČSM a KSČ.

■ Maškarní průvody se udržují stále, zachovávají si právě zde na šumavském Podlesí celou řadu typických tradičních masek a ovšem i plnokrevný humor, jehož bujně fáze vedou být někdy i drsné a nevyhýbají se ani lascivním erotickým motivům. Avšak vše je ve venkovském prostředí přijímáno s úsměvnou tolerancí, ba nezdíka za spoluúčasti přihlížejících nebo maškarami chycených obětí. Je to vlastně zcela improvizované lidové divadlo, jehož scénou je celá náves, kterýkoliv dvůr, dům či světnice a aktéry jsou všichni, z diváka se stává spoluherec a z herců - maškar řehtajících se spoludivák. Ne bez vtípu reagují občané na vpád maškar do stavení. Někde jsou maškary vítány mísou koblíh, slaninou, chlebem a přichystanými nápoji. V Přečínských chalupách a v Zálesí (1976) byl dokonce před několika staveními připraven prostřený stůl se sklenkami a nápoji pro velmi radostně vítané maškary. Jinde je předstíráno odmítání a smlouvá se o výši různých poplatků za poskytnuté "služby". To se týká zejména aktualizovaných masek, spojených zpravidla s konkrétní rolí. Své služby nabízejí a poskytují "holiči" (v Dobruši přestrojená děvčata), namydli pěnovou pastou, oholí velkou dřevěnou břitvou, učešou či spíše rozcuchají ohromným hřebenem. V zápětí je tu "fotograf" se svou bedýnkou, "doktor" radí k řádné prohlídce a svými naslouchátky si poslechne bušení

srdce, předepíše lék, dá injekci nebo klystýr a vybere poplatek. "Dorka" ("Dorota") s dítětem (panenkou na ruce "hledá tátu svého dítěte" a vyhlédnutá oběť se může zachránit jen příspěvkem "na kašičku, aby dítě nebrečelo". "Policajt" bývá organizátorem průvodu (r.1976 ve většině zjištěných obcí), dělá pořádek skutečný i masopustní, zastavuje projíždějící auta, nabádá k bezpečné jízdě, pokutuje pomalou i rychlou jízdu, špatné zastavení, "šmouhy na skle", dává fouknout do balonku a pokutuje "stopy krve v alkoholu", pokutuje nezabrzdný, málo nebo příliš naložený trakař atd. "Švec" si nosí svůj verpánek a za příspěvek do společné kasy kartáčuje lidem boty nebo je natírá barvou. "Židi", typické maškary Pošumaví, nosí s sebou někdy v deskách vzorky ústřížků, klíčků, kterými jsou tak bohatě posité jejich obleky, nabízejí zboží a vybírají zálohy na objednávkvy. "Husar na koni" s "kočím" či "sedlákem", který prásá bičem, se prohánějí po vsi, občas chytanou některé děvče, vysadí na zadní rám koně "husara" a povoží je, při čemž asistují všudypřítomní "šaškové". Dnes se hodně vžiló líčení některých masek, které jim umožňují lepší a aktivnější herecký výkon, ale především jim dává možnost přenést silný nános líčidla na obličej chycené oběti. Brání-li se oběť příliš, riskuje znečištění a obarvení oděvu, ale s tím se většinou počítá a na vsi se před příchodem maškar zpravidla "nikdo nestrojí do lepšího". Možná, že zde je i jeden z důvodů, proč se v některém stavení zavřou a neodemknou. Inu, jak se říká, v každém obydlí veselost nesídlí. Není vždy každému do legrace a také nikoliv každý je ochoten vybočit z někdy přemrštěné šetrnosti. Vždyť ale každá legrace něco stojí a časem zabláznití neškodí, jak praví stará moudrost. "Kominík" se snaží kde koho načernit, "šaškové" s tvářemi pomalovanými červeně nebo bíle si ponechávají barvu i na prstech, takže jejich pohazení nebo políbení mění oběť v téměř další maškaru. Někdy se maškaram dělalý umělé vousy tím, že na bradu a tváře natřené medem se nasypal mák nebo peří. Takové nebo jen namalované "fousy" se lehce přenášejí na tváře děvčat a dalších obětí, které ostatní maškary ochotně přidrží. ■ Velmi oblíbeným tématem lidových pověstí a pohádek na Pošumaví byly historky o vodníkovi. Do nedávna žily v tomto kraji stařenky, vyprávějící o hastrmanu, kterého prý viděly na vlastní oči. Proto se patrně objevuje "hastrman" někdy také v masopustním průvodu, do hrnku s pokličkou chytá dušičky a stahuje do louží, do bláta nebo do zbytků tajícího sněhu. "Smrt" s kosou a s knihou zapsaných duší a "kostlivec" s velkými dřevěnými kleštěmi chytají své oběti (Přečín 1976). Avšak žádná z masopustních maškar není nositelkou tragiky. Navzdory svým někdy hrůzostrašným podobám zůstává pojetí role "smrti" i "kostlivec" v poloze komičnosti a masopustního veselí. ■ Mezi originální, nejstarší a snad původní masky šumavského Podlesí patří tak zvané "charpy". Jsou to kukly, které nosí na hlavách masopustní "židi". Za zimních večerů začínají muži s přípravou, shánějí barevné hadříky, kůže a další materiál. Každý po svém tvoří nebo opravuje nějakou masku, často neobyčejně zajímavou původností nápadu i výtvarným pojetím v duchu domácích tradic. Z kožek zajíců, králíků či z ovčích kožešin vznikají kukly s lidskou tváří, většinou s dlouhým červeným kornoutovitým nosem, místo uší mají husí nebo krutí křídla, někdy s kravskými či beraními rohy. Tyto charpy si navlékají muži oblečení do kožešin nebo do starých šatů či montérek, posítych pestrými textilními ústřížky - klůčky. Často mají v ruce hůl s chřestícím řetězem nebo plechovými krabičkami (občas jich využívají jako vozembouchu), v druhé ruce nebo přes rameno mají ranečky či pytle vycpané hadry, slámou a podobně, kterými prohánějí diváky a zejména děvčata. Některé z těchto démonicky působících maškar "židů" vůbec nemluví a jen vřeští, řehtají se, hýkají, pitvorně se chechtají. ■ V maškarních průvodech se objevují též zvířecí masky. "Medvěd" s "medvěďárem" chodí například v Dřešíně, Dřešínku, ale též ve Volyni, kde chodí také "velký kůň", "čtyřnohá kobyła s kočím" a největší maškara "slon". V Zálezlech jsou v průvodu "čápi", v Bohumilicích "kočky", vacovické ženy mají "kohouta". Nejčastější zvířecí maskou je "kůň s husarem" vedený zpravidla ...*pokračování na str. 4*

...dokončení ze str.3. ... "sedlákem s bičem". Oblíbenými maskarami jsou legrační "tancobáby", "bába s dědkem v nůši", "bába Dorka s dítětem v kočárku" (dítětem je někdy panenka, jindy muž převlečený za "kojence" s dudlíkem). ■ Materiálem k vytvoření obličejové masky bývá papír, vyskytují se i papírové škrabošky kupované v obchodě, velké kaširované hlavy domácí i obchodní provenience, z různého druhu textilu si sami vyrábějí larvu smrtky (pomalovaná bílá nebo černá tkanina), vodníka, dámské punčochy přetažené přes hlavu bez další úpravy nebo jen s namalovaným obočím a rty posloužily "cikánkám", též materiál s vystřiženými otvory pro oči a ústa zakryl tvář "Dorky", starý mužský klobouk s vystřiženými otvory pro oči a ústa s přišitým vyplazeným jazykem a kornoutovitým nosem, na jehož konci se jako kapička třpytí skleněný korálek nebo knoflík, posloužil nejednomu "židovi" k zakrytí tváře. Vyskytují se paruky z provázků, z konopí nebo i z vlny. Aplikační a výtvarná vynalézavost je vskutku originální. v některých obcích na Strakonicku se vyskytovaly vzácněji obličejové masky vyřezané ze dřeva (Řepice). Dřeva se ovšem užívá všude tam, kde je zhotovována maskara "koně s husarem" a k vyztužení některých dalších maskar ("velký čtyřnohý kůň", "slon", "čáp", "vysoký Masopust" atd.). Při dokumentaci maskarních průvodů so masopustě r. 1976 v Dobříši a v Přečíně až na ojedinělý pokus nebyly již zaregistrovány (kromě zmíněných činností) některé výraznější akce, jaké jsem zaznamenal na Strakonicku před více než 20 lety. Pravděpodobně se nyní na Podlesí již trochu umírnili, nebo spíše se nenaskytla vhodná příležitost. ■Snad bude dobře, připomeneme-li si některé tehdejší zajímavé akce maskar. Tak například "šašek" dostal někde maso a sebral ho i s kastrolem, kde nedostal nic, rozházel po dvoře hnůj a s hnojště vběhl rovnou do světnice, kde rozházel, co mohl. Makarovští "židi" vyvezli trakař ze dvora hospodářství na ves a brousili si o kolo své dlouhé nosy. "Žid" si lehl před "kobyly s husarem", než vstoupili do chalupy, aby museli přeskočit práh. ■Novosedlští "šaškové" a "židi" našli na jednom dvorku neuklizenou voznicu na močůvku, svolali ostatní maskary a pod vedením "policajta" s tasenou šavlí, za hurónského povykování zatáhli voznicu do rybníka na návsi. Jinde objevili vozík, za chvíli putoval na střechu kolny s pokřikem kritizujícími nepořádného hospodáře, kterému se snažili dát na dvoře vše do nejlepšího "pořádku". K tomu patřilo někdy i takové zavádění pořádku a úklidu, z něhož byla hospodyňka pramálo potěšená a snažila se urychleně vykoupit mísou koblih nebo špalíčkem uzeneho z komína. Ovšem pokud v komíně něco zbylo po často důkladné prohlídce maskarním "kominíkem". Špalíčky uzeneho napíchali na šavli či na halapartnu a táhlo se dál. ■Do Drahekova přitáhli makarovští maskaráci roku 1953 již pěkně rozkurázení. Zejména "židi" s "šaškem" vyváděli všelijaké taškaře. Rozhodli se, že udělají most přes strouhu, přetékající přes cestu. Na obou březích ulehli jeden "žid" a třetí, opíraje se o oba, si lehl napříč a přes tuto živou lávku se rozjela "kobyly" se "šaškem". Most se zřítil do ledové vody i s "kobyly", při čemž počekali všechny kolem. Pak se šli sušit do hospody a tam na sále dělali záby a tančili žabí tanec. Hlavami proti sobě v podporu ležmo za rukama skákali přes sebe, jeden podlézal, druhý přelézal, o groteskní situace a nevybíravé komentáře přitom nebyla nouze.

■Tanec nebo taneční prvky se objevovaly také při dobršských a přečínských maskarních průvodech roku 1976. Tanečníci byla dobršská "Dorka"; její představitel, 47letý dělník, šel téměř po celou dobu průvodu tanečním krokem a při jednotlivých akcích uplatňoval s neobyčejnou vynalézavostí různé varianty polky, třasáku, ale i zajímavý sólový tanec, jakési komické kolečko s výraznými vnějšími obloučky střídavě levou a pravou nohou. Také "husar" poskakoval občas v rytmu melodie hrané na starou "heligónku", prováděl skoky přes bičíště nastavené "sedlákem", křepčil při vození děvčat na zadku "koně". Rovněž "šaškové" a "židi" uplatňovali různé formy rytmizovaného pohybu a poskoků. Výrazně se projevoval zejména "žid" s velkou okřídlenou charpou z Přečína, jehož pohybové kreace a zejména vysoké výskoky s přikrčenými či roztaženými nohama se živým doprovodným pohybem rukou byly spolu s průvodním vřeštěním neobyčejně sugestivní a silně připomínaly lovecké tance ve zvířecích maskách. Hlavní příležitostí k tanci je ovšem teprve maskarní zábava, maskarní rej či merenda v místním hostinci, kam přicházejí další masky, které se tradičního průvodu nezúčastnily. ■Hudební doprovod masopustních průvodů registrovaných v roce 1976 v Dobříši, Přečíně a v dalších čtyřech případech na Podlesí byl omezen na 1-2 harmoniky, většinou staré "helikonky", ojediněle se uplatnil "vozembouch" (Dřešínec), téměř všude doplňovalo zvukový arsenál chřestění řetězů a plechovek na holích "židů", kulíčkové píšťalky "šašků", vřeštění, hýkání a řehtání některých maskar a zejména "židů" a přirozeně i druhotné výskání a pištění pronásledovaných děvčat. Jen ve Volyni při masopustním průvodu asi 60 maskar vyhrávala dechovka. V Novosedlech r.1954 provázela průvod maskar muzika v kuriozním, avšak vtipném složení: harmonika ("helikonka"), klarinet, velký helikón. V dřívějších dobách bylo složení muziky o masopustních průvodech, ale i často při zábavách, velmi různé a zápisy vzpomínek celé řady pamětníků dokládají přirozeně i důdaky sdružené v hudební skupinky nejozdravnějších kombinací (dudy, harmonika, bubínky, jindy pouze dudy a bubínky, tradiční seskupení housle-dudy bylo snad nejobvyklejší právě v Pošumaví spolu s klasickým útvarem dudy-klarinet-housle, ale i dudy, harmonika, klarinet a trubka, atd.). Staří pamětníci na šumavském podhůří nejednou vzpomínali, jak v dětských letech za dlouhých zimních večerů, elektrika ještě dávno ve vsích nebyla a svítlo se loučí nebo petrolejovou lampou, leželi za pečí a poslouchali vyprávění dospělých. Mluvívalo se taky o masopustních historkách a staří vyprávěli, jak místy chodívali s maskarami dudáci s hroudky. Když potom dudák zemřel, alespoň některá maskara běhala s jeho dudami, dokud se nerozbily. ■Hudební repertoár při dnešních maskarních průvodech je dán možnostmi harmonikářů, kteří uplatňují dosud známé lidové písně nebo se v menší či větší míře uchylují k běžnému lidovkovému výběru ze skladeb Kmočovských, Poncarových, Vejvodových, Vačkářových atp. Během dokumentačních sond v letech 1953-54 ani roku 1976 se nepodařilo zaznamenat žádnou výrazně masopustní lidovou píseň či popěvek. ■Tento příspěvek čerpá údaje jen z několika míst ležících mezi Volyní a Vacovem a zdaleka nepostihuje širší oblast Volyňska a šumavského Podlesí.
+++++

JOSEF REŽNÝ je výrazná osobnost českého národopisu, legenda mezi strakonickými dudáky. Dlouhou dobu byl ředitelem Městského muzea ve Volyni, kde vznikla pro Národopisné aktuality roč. XIV. - 1977, č. 1 i tato stat'.
(Kráčeno redakci VLD).

T E L E G R A F I C K Y

300 let od založení školy v Dobříši

O založení školy v Dobříši sice není přímých zpráv, ale je možnost s určitou pravděpodobností domnívat, že vznikla kolem roku 1709. Tehdy dosadil nový majitel dobršského panství kníže Adam ze Schwarzenbergu na starobylou dobršskou faru opět duchovního správce a v té době byla také patrně založena škola. První písemná zmínka o farní škole je z r. 1723, kdy zde učiteloval Jakub Sládek. Původní dobršská škola bývala u kostela v domu č.24, od roku 1836 do poloviny šedesátých let minulého století pak byla škola v zámku.

Více na toto téma v dalším čísle VLD.

